

להזדרזת נתן

גליון קס"ה (שנה ד') ◊ פרשת וישב ◊ חודש כסליו שנת תשפ"ה לפ"ק

תורת נתן

פנינים מספר
"להורות נתן" על התורה

צריך לעשות תשובה גם בפרהסיא כדי להורות לאחרים עבודת השי"ת, ומזה למדנו גם לנו הנוכה דלא סגי בצנעא אלא בפתח החצר לפרסומא ניסא.

וזה"ש הודואים נתנו ריח זה ראובן, דריח רומז על תשובה וכמו שכתב בספר בני יששכר (חודש סיון מאמר ד') שאדם הראשון לא חטא בחוש הריח, וכן נתנו ריח רומז על תשובה וכדאיתא בשיר השירים רבה (פ"ז ס"א) על הדו"צאים וְתָנוּ נִיחַ (שיר השירים ז, יד), ובתנחומא בהעלותך (ח, ה) עה"פ (שיר השירים ב, ג) וְהִלְבֵּנִים סִמְדָר וְתָנוּ נִיחַ. ומזה נלמד ועל פתחינו דייקא כל מגדים, שנה הנוכה צריך להיות בפתח דייקא בפרהסיא.

מדוע פתר לשר האופים שהולך הוא למיתא

וְהָיָה אַחַר הַקְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְהֵאָפָה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמִלְכָּה מִצְרַיִם (מ, א). יש לדקדק אומרו מלך מצרים בין משקה והאופה והול"ל חטאו המשקה והאופה לאדוניהם וגו'. ועיין כלי יקר.

ונראה בדרך פשוט, כי המשקה הוא השקה לכוסו של מלך מצרים והמלך שותה מהכוס שהמשקה הגיש לו, וכדלהלן בקרא (פסוק י"א) ואתן את הכוס על כף פרעה, אבל האופה אף שאפה את המאפה אבל לא הוא שנותנו לפני פרעה וע"ז היה ממונה אחר. וע"כ כתיב משקה מלך מצרים ששר המשקים הוא בעצמו השקה למלך מצרים, אבל האופה לא האכיל את מלך מצרים בעצמו אלא שפרעה היה לו לאדון שהוא אפה בעדו, לצרכו.

ועל דרך זה יש לומר מה שיוסף פתר את חלום כל אחד, דהנה שר המשקים לא ראה בחלומו שום דבר חדש, שמה שראה "וכוס פרעה בידו ואקח את הענבים ואשחוט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה", הנה דבר זה עשה גם עד עכשיו, שזה היה תפקידו לתת את הכוס על כף פרעה להשקותו. וע"כ פתר לו יוסף "ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו", ולא הסתפק באמרו "והשיבך על כנך", כי רצה לרמז לו שהידיעה שיושיבו על כנו הוא משום שהחלום הוא כמשפט הראשון בלי שום חיזוק.

אבל שר האופים שחלם שהסל על ראשו "והעוף אוכל אותם מן הסל מעל ראשי", הנה אי אפשר לומר שהעוף רומז לפרעה, שהרי גם עד עכשיו לא אכל פרעה מידו והוא לא עשה אלא מעשה האפיה בעצמו, וההבאה היתה על ידי אחרים, ומעתה מהיכתי יתתי יעלה במדריגתו אחרי אשר חטא, ויושיבו פרעה לא רק לאופה אלא לשר גדול יותר המאכילו ממש, וע"כ שהעוף אינו רומז על פרעה אלא על עוף הטורף, ומזה פתר שפרעה ישא ראשו מעליו, וא"ש ע"ד הפשוט.

הטעם שלא למד יעקב עם יוסף 'סדר טהרות'

כִּי בָּן זָקֵנִים הוּא לֹו וְגו' (לו, ג). בבעל הטורים, זקני"ם נוטריקון ז'רעים ק'דשים נ'שים י'שעות מ'ועד. ולכאורה טהרות עדיין לא למד.

וי"ל דע"כ במעשה דפטיפר אמרו חז"ל (סוטה לו) שדמות דיוקנו של אביו נראה לו, כי עדיין לא היה בגדר טהרות כשעזב את אביו, והוצרך לסייע אביו. ואף שלמד קדשים, מ"מ קדשים הוא אחרי טהרות – עיין עבודה זרה (כ) – שטהרות הוא סור מרע וקדשים הוא עשה טוב, ובמעשה דפטיפר היה צריך לסור מרע וא"ש.

וצריך ביאור אמאי לא למד עמו גם סדר טהרות. ונראה דטהרה שהיא התחלת המדרגות לפני קדושה ולזה צריכין אתערותא דלתתא, וכאמורם (שבת קיד). הבא לטהר מסייעין אותו, דוקא הבא לטהר, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. וע"כ לא לימדו טהרות כי לזה צריך לזכות בעצמו מחמת עבודתו, וע"כ עשה לו כתונת פסים בטהרה, דבגדי עם הארץ מדרס לפרושים (הגה"ט) שהטהרה ניכרת בבגדים.

ועוד י"ל דכיון דטהרות הוא אחר קדשים וכנ"ל ע"כ אין צריך רמז לטהרות, דנכלל בכלל קדשים ויש בכלל מאתיים מנה.

מה בצע – היה תירוץ להצילו ולא להרגו

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אֶחָיו מַה בָּצַע כִּי נִהַרְגָתְ אֶת אֶחָיו (לו, כו). פירש"י מה בצע – ממון.

וצ"ב אטו בשביל ממון עשו זאת. אך נראה קרוב לפשוטו, כי יהודה לא רצה להרגו, ועל כן אמר מה ממון נרויח אם נהרגו את אחינו, מוטב למכרו בעד ממון, ועל ידי זה יסכימו שלא להרגו.

מראובן נלמד להדליק נר חנוכה בפרהסיא

וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר (לו, כט). פירש"י עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו.

ובתוס' (בבא קמא צב. ובגמרא שם) הקשו דבמס' מכות (מכות יא: וכן הוא בבבא קמא) מסיק מי גרם לראובן שיודה יהודה, מכלל שלא הודה ראובן עד לאחר שהודה יהודה על מעשה תמר שהיה אחר מכירת יוסף, וי"ל דלא הודה בפרהסיא עד שהודה יהודה אבל בצנעא חזר בתשובה והיה לובש שק.

ובה"ש נראה לפרש המדרש (מובא בזע אברהם במדרש רבה פרשת וישב) הודואים נתנו ריח זה ראובן ועל פתחנו כל מגדים זה נר חנוכה, וצ"ב.

וי"ל דהנה מראובן חזינו דאע"ג שעשה תשובה בצנעא

שיח מזהר"ן

פנינים מספר
"שיחות מלוא מלכה"

הגה"ק רבי יעקב יוקב עטמלינגער זי"ע – בעמח"ס ערוך לנר – כ"ה כסלו

ספרו 'ערוך לנר' הוא ספר ידוע ומוכר על מסכתות הש"ס, סוכה, ראש השנה, סנהדרין, מכות ועוד, וחיבר גם ספר 'ביכורי יעקב' על הלכות סוכה, ושו"ת בנין ציון, והוא הולך בדרך הפשט.

הערוך לנר התגורר בעיר אלטונא והיה שם רב העיר, ובאותם הימים התפשטה ההשכלה, ולא רצו לקחת רב רק אם הוא לומר גם חכמות חיצוניות, אבל ר' יעקב היה מן היחידים שלא למד אותם חכמות חיצוניות, ולא שעה לגזירות המסכילים שחייבו ללמוד חכמות חיצוניות, ולכן זכה לכך שספריו נתקבלו בקרב ישראל.

רבינו בהקדמתו לספר 'שו"ת בנין ציון' כותב "מה שלא הרביתי בתוארים הראויים להם ולא כתבתי רק הרה"ג וכו', מוזקנים התבוננת, שכן כתב אלי הגאון רשכבה"ג מ"ה עקיבא איגר זי"ע 'זה מקרוב ראיתי לנכון שבכל המכתבים שלא לתאר בתוארים רק בנוסח הרב וכו' וזה רצוני ומבוקש מהרוצים למלאות רצוני, שבמכתבם ג"כ לא יתארוני יותר מנוסח הרב וכו' עכ"ל הטהור, ואך למותר לציין שחפצי שגם לי יכתב כזה ולא יותר" עכ"ד. וראיתי פעם מכתב מעצם כתב ידי קדשו של הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע"א שכתב לשיאל, שלא יכתוב לו שום תואר כבוד, וגם אני איני כותב שום תוארים, משום שרובם קשה ומיעוטם אינו יפה, שלכתוב הרבה תוארים קשה, ומקצת אינו מספיק, וכאמור לעיל כמו כן נהג אחריו הגה"ק בעל הערוך לנר.

ומה שאנו רואים כיום שגדולי ישראל כותבים תוארים מכובדים לתלמידי חכמים, זאת משום שישנם רבים שאינם משיגים גדולתם של התלמידי חכמים, ואינם יודעים לכבד תלמידי חכמים, ולכן כותבים תוארים – הגאון המפורסם וכדומה – שידעו כולם את גדולתו בתורה, וגם אם קורה שכותבים בהפרזה, מכל מקום כיבד בזה את התלמיד חכם, ומצוה גדולה היא, ולכן נוהגים כיום ובדורות האחרונים כן. מלבד הגה"ק החזון איש זי"ע"א שלא כתב שום תואר כבוד ואפילו את שם השואל לא כתב [ומחמת ענותנותו אפילו את שמו של עצמו לא כתב בפירושו, רק הטמין ברזמו וחתם "איש"], אבל בדבר הזה היה היחיד בדור. ושמעתי שהגאון האדיר בעל לבושי מרדכי זי"ע אבד"ק מאד, היה כותב תוארים גדולים מאד לשואלים, ושאלו ואלו לפשר הדבר, שכותב תוארים גדולים יותר מן הראוי, והשיב להם, בענותנותו הגדולה, הלא אני רואה שגם עלי כותבים כל מיני תוארים גדולים, ואף שהוא אינו ראוי להם.

והנלמד מכל מה שדיברנו כאן, שצריך לכבד תלמידי חכמים, ומקודם אמרנו שהנאה לצדיקים כשמדברים מהם בעולם התחתון, ומיילא בעבור זה הם משפיעים השפעות טובות, והסם יתברך יעזור שזכות כל הצדיקים שדיברנו מהם יגן בעדינו, ונזכה לראות בבנין בית המקדש ע"י משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

חיבר כמה ספרים וביניהם, ערוך לנר, ביכורי יעקב, שו"ת בנין ציון, ועוד. בצעירותו למד וקיבל תורה אצל הגה"ק רבי אברהם בינגא זי"ע שהיה ידידו של רבינו החתם סופר זי"ע, ושניהם למדו יחדיו אצל הגה"ק רבי נתן אדלר זי"ע. מספרים שרבי אברהם בינגא הגיע פעם להחת"ס לבקרו, ובתוך הדברים סיפר להחת"ס, דהנה הגה"ק הרבי ר' המשך בעמוד הבא

יפה נדרשת

יש חלומות מצד הקדושה ולהבדיל מצד החיצונים והמזיקים

ויאמר אליהם ראובן אל תשקפו דם השקליו אתו אל הבור הנה אשר פתחתי ויד אל תשקלו בו למען הציל אתו מידים (לו, כב).

ויש לפרש, דהנה רוגזם של השבטים על יוסף הצדיק היה בגלל חלומותיו, ויתבאר בהקדם מה שכתב זקני מורן "החתם סופר" זי"ע (דרשות לו אדר שנת תק"ס) דיש שני מיני חלומות, יש שהוא מצד הקדושה ע"י מלאכי

שהמשיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

המשך בעמוד הבא

חזק נהג

עניני הלכה
משולחניו של רבינו זצ"ל

מצוה דהא הוא עצמו חייב בו, א"כ גם הגדול יוצא בו. ולפ"ז יש לומר, דזה שכתב העיסור בהדלקת קטן שהגיע לחנוך תליא במנהגא, דהיינו דתליא במנהגא אם נקטינן כשיטת רש"י ורמב"ן או כשיטת תוס', דבמקום שנוהגין כשיטת התוס' דקטן עצמו חייב א"כ שפיר יוצא בהדלקת קטן שהגיע לחנוך, ובמקום שנוהגין כרש"י ורמב"ן דקטן עצמו אינו חייב בו, אינו יוצא בהדלקת קטן שהגיע לחנוך.

ג) ועיין שו"ת חלקת יואב (א"ח סי' ל"ג) שכתב, דאף למה שכתב הרמב"ם בתשובה (סי' י"א) דמצות שופר הוא רק בשמיעה גרידא, וכן הוא ברא"ש (רי"ה פ"ד סי' י') דלכן מברכין לשמוע קול שופר - וכן הוא בטור (א"ח סי' תקפ"ה) - מכל מקום אין הקטן יכול להוציא את הגדול בתקיעה, משום דצריך עכ"פ שישמע קול שנעשה לשם מצוה, וקטן פסול לעשיית קול של מצוה כיון שהוא פטור עיין שם. וכמו כן נימא בחנוכה, דאע"ג דסגי בהדלקת אחד מבני הבית, ואין המדליק צריך להוציא את אחרים, אלא שכל אחד יוצא בעצמו, מכיון שהוא בבית שמדליקין בו נר חנוכה, מ"מ אין הדלקת קטן כלום, כיון שאין בכחו לעשות נר של מצוה, ולהשיטות דאף בקטן שהגיע לחנוך אין הקטן חייב אלא אביו, אף כשהגיע לחנוך אינו יכול לעשות נר של מצוה כיון שהוא עצמו אינו חייב וכנ"ל. [ועיין לקמן סימן נ"ח].

שו"ת להורות נתן חלק יב סימן ג)

בענין קטן שהגיע לחנוך אם מדליק נר חנוכה

א) כתב הב"י (א"ח סי' תרע"ז), כתוב בא"ח, קטן שהגיע לחנוך מדליק כיון שמצוה דרבנן הוא. וכן כתב הב"י לעיל (סימן תרע"ה) בשם בעל העיסור, דאם הגיע לחנוך מותר לו להדליק והכל תלוי במנהג עיין שם. ויש לתמוה אמאי לא הביא הב"י לעיל שם דברי הא"ח בזה. ועיינתי בס' ארחות חיים (ה' חנוכה סימן י"ב) וראיתי שכתב "וקטן שהגיע לחנוך כתב הר"י בר אבא מאיר ז"ל שמדליק כיון שהמצוה מדרבנן היא, והבעל העיסור כתב הגיע לחנוך ואיכא מנהגא אזלינן בתר מנהגא" עכ"ל. ומשמע דלשיטת הר"י בר אבא מאיר אינו תלוי במנהג ובודאי שמדליק, ושיטת בעל העיסור דתליא במנהג צריכה ביאור, דאמאי תלו דין זה במנהג, דאם דינא הוא דקטן שהגיע לחנוך מדליק, א"כ אמאי תלוי במנהג.

ב) ונראה, דהנה ברש"י ברכות (מ"ח א) ד"ה עד שיאכל כתב, דאף בקטן שהגיע לחנוך לא מייחב במצוות אפילו מדרבנן אלא דאביו דחייב לחנוכו עיין שם, וכן משמע ברש"י ברכות (מ"ח א) ד"ה קטנים, דהחובב מוטל על האב לחנוכו עיין שם. אבל בתוס' ברכות (מ"ח א) ד"ה עד נראה דסברי דקטן שהגיע לחנוך הרי הקטן עצמו חייב מדרבנן עיין שם. ודעת הרמב"ן ז"ל במלחמות ברכות (כ א) דחנוך מצוה

המשך "יפה נדרשת"

היתה הצלתו, כי ראובן ידע שכחו של יוסף הצדיק בא מצד הקדושה, ובודאי מובטח לו שינצל, והיינו "למען הציל אותו מידם".

ובזה יתבאר כמין חומר, מה שאמר פרעה ליוסף אחרי שפטר לו את חלומותיו, בפסוק (מקץ מא, לט) "אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמון", כי סיבת כוחו של יוסף הצדיק לפתור חלומות היו בגלל שחלומותיו באו מצד הקדושה, ולכן היה יכול להבחין בכל חלום אם הוא אמת או שהוא מצד בלבול המזיקים. אך פרעה היה מסתפק בחלומותיו אם הם אמת, כי יתכן שהראו לו עתידות מן השמים, כי לב מלך ביד ה' (משלי כא, א), או שאין בהם ממש כי הם מצד המזיקים. לכן אמר ליוסף - "אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת", כי כותר הוא מצד הקדושה, "אין נבון וחכם כמון", לפתור חלומות ולבור את התבן מתוך הבר. (מוצ"ש שירה פרשת בשלה ט"ו שבט שנת תשמ"ט)

עליון שמודיעים לצדיקים עתידות כדי שיעמדו בפרץ, ויש שהוא מצד המזיקים השטים באויר ומבעיתים דעת בני אדם, עכ"ד. והנה בעת שיוסף הצדיק סיפר את חלומותיו לאחיו, חשדו בו שהחלומות הם מצד המזיקים המבלבלים את דעתו ואין בהם ממש מצד הקדושה, ולכן שאלוהו אבל ראובן אמר להם שישלכו אותו אל הבור "אשר במדבר", והמדבר הוא מקום משכן המזיקים, כמו שכתב הרמב"ן (אחרי טו, י) דמשום כך נשלח השעיר לעזאזל המדבר, כי המזיקים מושלים במקום החורבן ושמונן עי"ש, ואמר ראובן שינסו את יוסף על ידי השלכתו לבור אשר במדבר, אשר שם מקננים נחשים ועקרבים שהם מזיקים מצד הטומאה, שאם חלומותיו הם מצד המזיקים ח"ו, כי אז לא יוכל להינצל מן הנחשים והעקרבים שבבור כי הם השולטים בו, אבל אם חלומותיו הם מצד הקדושה וכי הוא צדיק מושל, כי אז בודאי יוכל להתגבר על הנחשים והעקרבים וינצל מהם. ולכן עצה זו

דבר בעתו

שאמר הקב"ה לאהרן שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, דהכונה לנרות חנוכה שהיא קיימת עי"ש. ולכאורה תקשי דהא הדלקת נרות חנוכה אינה עבודה שבמקדש, ואין היא תשלומין לחנוכה הנשיאים של אהל מועד.

ולהמבואר ניחא, כי על ידי הדלקת נרות המנורה מדליקין באמת את המנורה של בית המקדש שנעשית ע"י אהרן הכהן קיימת לעד גם בזמן הזה. ועל פי זה יש ליישב קושיית הב"י (א"ח סי' תרע"ט) דאמאי מדליקין ח' ימים כיון דביום הראשון לא היה נס, ולהמבואר י"ל דחז"ל בראותם את הנס ביום הראשון, הבינו שנס זה קיים לעולם, וכי נרות המקדש ידלקו לעד במקום גניזתם אף אם ייחרב ביהמ"ק, ומשום זה תקנו להדליק גם ביום ראשון לאות התעוררות נס ההדלקה התמידית הקיימת לעד.

(נתן פריי - חנוכה)

התעוררות נס ההדלקה התמידית הקיימת לעד

שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

יש לפרש על פי מה שכתב בס' שפת אמת (לחנוכה תר"א ליל א'), דמאחר שהדלקת המנורה בימים אלו היתה עפ"י נס אף שלא היה להם שמן להדליק, א"כ גם עתה שאין לנו מנורה ושמן טהור, מכל מקום שייך ההדלקה עפ"י הנס, מאחר שנס זה נשאר לדורות, רק הכלי ההדלקה זו הוא מצוות הדלקת נר חנוכה. ובאמת הלא המשכן נגזר וכן המנורה, וא"כ בימים האלו שהיתה ההדלקה אז עפ"י נס, גם עתה היא דולקת. וכעין זה אמר החידושי הר"ם ז"ל, על נר מערבי דכיון שדולק בנס, א"כ דולק גם עתה במקום שנגזר, ורק צריך לעורר ולהדליק זה ע"י מצות נר חנוכה שתקנו חז"ל עכ"ל.

ובזה יובן מש"כ הרמב"ן (ר"פ בהעלותך)

המשך "שיח מוהר"ן"

יהונתן אייבשיץ ז"ע, היה לו בן שהיה עשיר גדול, וע"י עושרו הגדול נתחבר לפריצים והשרים, והמלך קירב אותו מאד והכתירו בתואר הברון אייבשיץ, והדבר השפיע עליו שלא לטובה, באופן שאינו מתאים לבנו של רשכבה"ג הרבי ר' יהונתן. וכעבור כמה שנים בא אליו אביו הרבי ר' יהונתן בחלום הלילה, וביקש ממנו שיחזור בתשובה, ולא ישוב עוד לכסלה הזאת, ואכן ברבות הימים חזר בתשובה, ונעשה ירא שמים אמיתי. וסיפר רבי אברהם מהחת"ס, שהברון אייבשיץ היה פעם בבית הכנסת שלו, וכשקראו פרשת תוכחה (בפרשת בחוקתי או בפרשת תבוא הכריזו הגבאים יעמוד מי שירצה, ואף אחד לא רצה לעלות לתורה בפרשת הקללות, והיה מעין בזיון להספר תורה, והברון אייבשיץ ניגש לבימה והכריז בקול רם, יודע אני בעצמי שלא התנהגתי כראוי, ואני הוא זה שראוי לעלות בפרשת התוכחה. והחת"ס התפעל מאד שהברון אייבשיץ התוודה כך ברבים. עוד מספרים שבאותו ביקור שביקר רבי אברהם אצל החת"ס, שאל רבי אברהם את

מתוך צוואת רבינו זצוק"ל

י"ל על ידי

"וכל מי שיעזור להדפסת הספרים תהא לו לזכות גדולה בזה ובבא"

על ידי עמדות "נדרים פלוס" - "מכון להורות נתן"

"וכל מי שיתן מומן להדפסת הכתבים

אדירה לו למליץ ישר בעוה"ה הכל לפי רצון הבורא"

ניתן לקיים צוואתו הק' ולהשתתף בהדפסת הספרים ולזכות "למליץ ישר" ולי"זכות גדולה בזה ובבא" וכלשון

רבינו הגה"ק זיע"א בצוואתו הק'

על ידי עמדות "נדרים פלוס" - "מכון להורות נתן"

מכון להורות נתן
כתבי רבינו בעל 'להורות נתן' זיע"א
- לקבלת העלון במייל וכן להערות והצעות - נא לפנות לאימייל
mln0527157594@gmail.com

